

A BESZÉDHIABA ÉS A BESZÉDZHANGHALLÁS ÖSSZEFÜGGÉSE TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT GYERMEKEKNÉL

Józsa Krisztián*, Fazekasné Fenyvesi Margit**

*SZTE Neveléstudományi Intézet

**ELTE BGGYFK

Kulcsszavak: funkcionális beszédhiba, beszédhanghallás, DIFER

A beszédhanghallás a tiszta beszéd, a beszédértés, az olvasás, a helyesírás és az idegennyelvtanulás egyik alapvető jelentőségű előfeltétel készsége. Feltételezhető, hogy a beszédhibák egy részének háttérében is a beszédhanghallás húzódik meg. Ez azonban csak hipotézis, empirikus adatok nem állnak rendelkezésre. A beszédhiba vizsgálata különösen hangsúlyos lehet a tanulásban akadályozott gyermekek esetében, mert a gyakorlati tapasztalatok szerint körükben jóval nagyobb a beszédhibások aránya. Tapasztalatok szerint a tanulásban akadályozott gyermekek beszédhibáinak többsége – a logopédiai foglalkozás ellenére – jó esetben is csak az alsó tagozat végére korrigálódik. Feltételezhető, hogy a beszédhiba kihat az olvasásértésre, a beszédértésre és a helyesírásra is. Vizsgálati eredmények azonban ezen a téren sem állnak rendelkezésre. Kutatásunk célja a beszédhibás és a nem beszédhibás tanulásban akadályozott gyermekek összehasonlítása. Keresztmetszeti vizsgálatunkban 3., 5. és 7. osztályos tanulók vettek részt, összesen 1170 fő. Mindhárom évfolyamnak a fele tanulásban akadályozott. Mintánkban a tanulásban akadályozott gyermekek között ötször annyi beszédhibás van, mint a többségi gyermekek körében. A harmadikos tanulásban akadályozott gyermekek 20%-a beszédhibás. Mindkét mintában az életkor előrehaladtával jelentősen csökken a beszédhibás tanulók aránya. Vizsgálatunk nagyobb mintáján belül jelen elemzésünkben a harmadikos tanulásban akadályozott gyermekekre fókuszálunk, ez a részminta 171 fő. A DIFER beszédhanghallás tesztje (15 item, $\alpha=0,82$) mellett olvasási készséget (94 item, $\alpha=0,96$) és szövegértést (47 item, $\alpha=0,94$) vettünk fel. A vizsgálat egy nagyobb kutatási projekt keretében zajlott, ennek köszönhetően a tanulókról számos háttéradat is rendelkezésre áll.

Eredményeink szerint a tanulásban akadályozott gyermekek beszédhanghallása, olvasás-készsége és szövegértése egyaránt jelentős fáziskésésében van a többségi tanulókhöz képest. Cáfolható ugyanakkor az az általános gyógypedagógiai feltételezés, hogy minden tanulásban akadályozott gyermek esetében egyenletes és azonos mértékű elmaradás lenne. A megkésett-ség mértékében jelentős egyéni különbségek vannak. A harmadikos tanulásban akadályozottakon belül a beszédhibás gyermekek beszédhanghallásának átlagos fejlettsége (75%p) szignifikánsan elmarad nem beszédhibás társaikétól (84%p). Nincs ugyanakkor szignifikáns különbség sem az olvasáskészség, sem a szövegértés fejlettségében. Nem mutatnak eltérést a RAVEN IQ alapján sem a beszédhibás és a nem beszédhibás harmadikosok.

Eredményeink alapján feltételezhető, hogy a beszédhanghallás fejlesztésével a beszédhibás tanulók aránya csökkenthető lenne. Azaz a beszédhiba korrekciója nem kizárólag logopédiai feladat. Azokban az esetekben, ahol a hangképzést organikus rendellenesség nem akadályozza, a beszédhanghallás fejlesztésével indirekt módon jelentős hatást gyakorolhatunk a tiszta beszéd kialakulására. E gyakorlati szempontból is jelentősnek mondható hipotézis igazolása további kutatásaink feladata lesz.

A kutatás az OTKA K 68798 és az SZTE-MTA Képességkutató Csoport támogatásával zajlott.